DOI: 10.7816/ulakbilge-01-01-02

# KÜRESEL YENİ DÜNYA DÜZENİNDE POSTMODERN SÖYLEM

**Levent DOYURAN** [1]


## ÖZET

Batı kaynaklı postmodernizm terimi, kitle iletişim araçlarını, enformasyon teknolojilerini elinde bulunduran çokuluslu ticari şirketlerin, küresel egemen güçlerin propagandist söylemidir.

Toplumlarda meydana gelen sosyo-ekonomik değişimler ve dönüşümler kitle iletişim araçlarını elinde bulunduran kapitalistlerin kontrolünde gerçekleşen plan ve projeleridir. Kapitalistlerin, küresel güçlerin menfaatleri doğrultusunda meydana gelen siyasal ekonomik ve kültürel değişimler postmodernizm olarak adlandırılarak meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Kapitalizmin bir üst aşaması olan "Yeni Dünya Düzeni" projesiyle postmodern söylem üzerinden küresel bağlamda, tüm dünya toplumlarına nüfus edilerek, küresel çapta tüketim toplumu oluşturulması hedeflenmektedir.

Bu yazıda ikincil veri kaynaklarından yararlanılarak ekonomi-politik eleştirel yaklaşımla durum saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada 'Batılılaşma', 'Modernizm' söylemleri gibi 'Postmodernizm' söyleminin de kapitalizmin küresel çapta kendi girişimlerini meşrulaştırmak amacıyla kullandığı bir söylem olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır.


**Anahtar Kelimeler**: Kapitalizm, küreselleşme, postmodernizm, kültür, politika, kitle.

[1] Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Öğretim Görevlisi.

# POSTMODERN DISCOURSE IN NEW WORLD ORDER

**ABSTRACT**

The term postmodernism of the West origin is the propagandist discourse of global sovereignpowers which hold the multinational commercial companies. Socio-economic change sandtrans formation soccuring in socitiesare the plans and projects which happen in control of the capitalists who possess the mass-media.

The political, economic and cultural changes which happen in accordance with the benefit of the capitalists and global forcesnamed as postmodernism were tried to legalized. It'saimed to create a global consumer society penetrating the global context of the world population on the basis of New World Order ;the higherstage of capitalism.

In this article by using secondary data sources. it's been tried to make a critical situation determination. Ouraim is to introduce the discourse 'post-modernism' like the other discourses 'Westernization','Modernism' which on a global scale capitalism use to legalize it so wninitiatives.

**Keywords:** Capitalism, globalization, postmodernism, culture, politics, mass

## GİRİŞ

"Postmodern" ya da "Postmodernizm" terimini yazılı ve görsel yayınlarda çok sıkça kullanmaya başladık. Terim, birçok araştırmacı tarafından tanımlanmış fakat ortak bir noktaya gelinememiştir. Kimine göre özgürlükçü yaklaşımı ifade eder, kimine göre modernizme karşı, modernizmi yok eden bir yaklaşımın adıdır. Kimine göre ise sanatta ve estetikte yeni bir yaklaşımdır.

Gerçekte, "postmodernizm" terimi sanat ve estetikte yeni bir yaklaşımla ortaya çıksa da kimi araştırmacılar tarafından hemen her alanda kullanılmaya başlanmış, modernizmin ötesinde bir tarz olarak tanımlanmıştır. Anthony Giddens'e göre *"Postmodernizmin eğer bir anlamı varsa en iyi bir biçimde edebiyat, resim, plastik sanatlar ve mimarideki sitil ve akımlara işaret etmeyle sınırlandırılmalıdır*."(Giddens, 1992:48)

Post-modernizmi anlayabilmek için öncelikle modernizm kavramının açıklanması gerekir. Modernizm, aydınlanma ilkelerini temel alan toplumsal projenin adıdır. Aydınlanma, inanca karşı bilgiyi, teolojiye karşı bilimi ön plana çıkaran bir düşünce sistemidir. Modernizm, aydınlanma düşüncesini temel alır. Akıl ve bilimi ilerlemenin aracı olarak görür.

Modernleşme ve aydınlanma istenilen hedeflere ulaşamayınca Marx ve Nietsche tarafından eleştirilere maruz kalmıştır. Marks, aydınlanmanın sınırlarını ortaya koyarak olumlu yanlarına dikkat çekmiş. Nietsche, modernleşmenin temel ilkelerine karşı çıkmıştır.

Postmodernizm söyleminin her ne kadar Amerika kaynaklı olduğu söylense de postmodernizmin doğuş yeri Fransa'dır. Postmodernizm 1970'li yıllarda Fransa'da yaygınlaştırılmıştır.1968'de işçi sınıfı ve öğrenci hareketlerinin başarısız olması neticesinde Fransız aydınları sol düşünceden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamışlardır. Postmodernizmin babası bir Fransız aydını olan François Lyotard'dır.

Hemen her alanda gerçekleşen küreselleşmeye dönük yapılanmalar¸ fertleri ve toplumları bir noktaya doğru yönlendirmeye başlamıştır. Bu yeni yapılanmanın dışında kalmak oldukça zordur. Hayatımızın hemen her alanında kendini gösterir. Ailemizden iş hayatımıza, finansal planlarımıza¸ öğrenim hayatımıza, vb. bütün hayatınızı içine alan bir süreçtir. Sadece

bununla da kalmaz kendi kendimizle de çoğu zaman yarışmak zorunda kalırız. Bu süreç insana o kadar cazip gelmiştir ki küreselleşmeye karşı mücadele etmekten çok, uyum sağlamayı tercih etmişizdir. Ulusal ve uluslararası planların her aşaması karşımıza postmodernizm olarak çıkmış, atılan her adım kamuoyunda meşrulaştırılmıştır ya da meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.

Dünyadaki yeni kapitalist yapılanma, yeni pazarlar ve bu pazarlar için yeni kitlelerin oluşturulması ya da var olanların genişletilmesi doğrultusunda atılan her adım, ekonomik ve siyasi güce sahip çokuluslu şirketlerin plan, entegrasyon ve organizasyon faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin işçileri, toplum mühendisleri, reklam ve halkla ilişkiler şirketleri, ekonomistler, siyasetçiler, akademisyenler vb. şeklinde sıralayabiliriz.

Önce Batı hayranlığı, Batı düşüncesi, Batı özentisi ardından birbiri ardına gelen değişimler. Bu tek tip yapılanmanın merkezi olan "Batılılaşma düşüncesi" hedefine büyük ölçüde ulaşmıştır. Fakat günümüzde Batılılaşma da yok 'modern' ve 'modernizm' de yok, yeni terimimiz "postmodernizm."

Yeni dünya düzeni projesi, aslında kültürel, siyasal, ekonomik, sosyal vb. değişimleri gerçekleştirip hızla pratik hayata geçirme projesidir. Küresel yapılanmaya uyum sağlayan ülkeler ve halklar uluslararası platformda kabul gören ülkeler ve toplumlar konumuna gelmiştir.

> "Postmodernizm, başta genel batılı sanat, mimari, kültürel gelişmelerdeki deneysel hareketleri tarif etmek için kullanılan karmaşık ve kafa karıştıran bir kavramdır. Sosyal ve siyasi analiz aracı olarak postmodernizm, sanayileşme ve sınıf dayanışması özelliği taşıyan topluluklardan gittikçe daha bölünmüş ve çoğulcu "bilgi" topluluklarına doğru kaymayı öne çıkarır; bu toplumlarda bireyler, üreticiden tüketiciye dönüşür, bireycilik, sınıf, din ve ırk bağlılıklarının yerini alır. Postmodernistler, kesinlik diye bir şeyin olmadığını ileri sürerler, mutlak ve evrensel doğrular tepeden bakan birer yorum olduğundan bunlardan vazgeçilmelidir. Bunun yerine söylem, tartışma ve demokrasi vurgulanmalıdır."(Heywood, 2009: 324)

Heywood, yukarıdaki paragrafta aslında küresel bir projenin adım adım süreçlerini tanımlamaktadır ve bu süreçte eyleme geçirilen her bir parçanın adı konulmuştur. Bu parçalar, kültürel, ekonomik ve politik küresel süreçlerdir. Her bir süreç ise modernizm ötesi olarak adlandırılır.

Pratik hayatımızdaki hareketlenmeler; ihtiyaçlar, istekler, ekonomik ve sosyal sıkıntılar daima yeni yönelimleri yeni alışkanlıkları yeni yaşam tarzlarını ortaya çıkarır. Bu yeni yaşam tarzları ve alışkanlıklar, eskilerin yerini alarak kişisel ve toplumsal değerleri yeniden yapılandırır. Bir önceki değerler duruma göre (zaman ve mekan) saklanır ya da tamamen yok olur. Meşru olmayanlar meşrulaştırılır, kabul görmeyenler bir müddet sonra kabul görür hale gelir. Küreselleşme süreci ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda yenilenmeyi gerektirir. Yeni dünya düzeni için postmodern ekonomi, postmodern politika, postmodern kültür gibi söylemler popüler söylemler haline getirilmiştir.

## KÜRESEL EKONOMİDE POSTMODERN SÖYLEM

Günümüz ekonomik politikalarını kapitalizmin yeni bir aşaması olarak görmek ve dünyadaki geri kalmışlığın, gelişmenin, kültürel ve politik konuların küresel ve bölgesel güç olma nedenlerinin temelinde ekonominin, ekonomik kaygıların yattığını önemle vurgulamak gerekir.

Ekonomik temelli sosyal ve politik girişimler Fransız devrimi ile başlatılmış gibi görünse de gerçekte antik çağdan günümüze kadar süregelmiştir. Bu süreç içerisinde toplum odaklı siyasal ve sosyal girişimler ve gelişmeler ekonomik kaygılar neticesinde günümüze kadar gelmiş ve devam etmektedir. Modernizm ve modernizm ötesinde postmodernizm söylemleri küresel bağlamda Smythe'in '*Bilinç endüstrisi'* tespitinin göstergeleridir. Smythe, reklamcılık ve halkla ilişkiler şirketlerini bilinç endüstrisi olarak adlandırmaktadır. Reklamcılık şirketleri daha çok tüketim için çalışır halkla ilişkiler şirketleri tüketecek kitleleri oluşturur.

> "Moda, halkla ilişkiler ve reklam endüstrileri gibi rekabetçi veya tekelci pazarda planlı pazarlama oyunudur. Bu oyunda temel amaç kitleleri yinelenen satın alma ve tüketimlere sevk etmek ve bunu değerli bir sosyal kimlik (ve aitlik) bilinci hayaliyle işlemektir. Bireysellik ve farklılık gerçek bireysellik ve farklılıktan geçerek elde edilmez moda dünyasında; endüstriyle ürünlerin fetişleştirilmesi ve satın alınmasından geçerek elde edilir. Giysiden yiyeceğe ve içeceğe, takıdan kozmetiğe kadar her alanda sunulan moda, periyodik/mevsimsel olarak endüstriler tarafından üretilen aynılıkları popülerleştirerek sahte farklılık yaratma pratiğidir. Çok başarılıdır, çünkü moda farklılık, teklik, eşsizlik ve yenilik arayışı (ve buluşu) propagandasıyla inanılması güç bir yalanı başarılı bir şekilde yutturmaktadır."(İ. Erdoğan, 2004)

Toplumlar tarih boyunca modern, daha modern yaşama yönlendirilmişlerdir ve bu yaşam tarzının dışında kalanlar hep ötekileştirilmiştir. Yönlendirenler, maddi ve politik gücü elinde bulunduran ulusal ve çokuluslu ticari şirketler ve uzantıları olup toplumları, modern ve modernizm ötesi söylemlerle küresel ve sürekli tüketime yönelik bir hayat tarzına sürüklemeleri tamamen maddi güç hedeflerinden dolayıdır.

> "..modern insan tüketimci potansiyellerinin ve kapasitelerinin tamamını seferber edecek şekilde kendisini hazırlamak zorundadır. Eğer bunu unutursa kendisine mutlu olma hakkına sahip olmadığı kibarca ve ısrarla hatırlatılır."(Boudrillard, 2004:94).

Sürekli dayatılan bu tür söylemler, önceleri iyi giyinmek iyi gezmek iyi bir evde yaşamak ya da iyi bir arabaya binmek iken, bu yaşam tarzı tekelci kapitalizm için artık daha iyi bir ev, daha iyi bir araba ve daha güzel giysiler olması gerektiği bir noktada daha öteye gidilerek küresel çapta tüketim toplumları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu toplumlar için üretilen "postmodern" söylem toplumlar arasında yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Bu yeni dünya düzeninde tüketim ön plana çıkarılarak çokuluslu şirketlerin kar marjları yükseltilmeye, pazar alanları genişletilmeye çalışılmıştır.

> "Reklamcıların eskiyi yeni kılıfla sunmada bulduğu etken yollardan biri eskinin önüne "yeni" koyarak "yeni toz, eskisinden daha iyi temizler" "yeniliğiyle" gelmeleri olmuştur. "Yeni" eskiyince, "daha yeni, en yeni, yepyeni, en geliştirilmiş, mükemmelleştirilmiş" gibi kavramlar kullanarak satış yapılır. Bu profesyonellerin hocaları da talebelerinden geri kalmayarak, eskiyen kuramlarının önüne önce "neo" eklediler ve ardından son yıllarda "post" kavramıyla geldiler."(A. Korkmaz, İ Erdoğan, 2005:445).

Küresel bağlamdaki kapitalist ekonomik sistem ya da yeni adıyla postmodern ekonomik sistemin dünya kamuoyunda meşrulaştırılmasında çokuluslu ticari şirketlerin kontrolünde olan kitle iletişim araçları, yazılı ve görsel medya ön plana çıkmıştır.

Egemen sınıfın düşüncelerinin bütün çağlarda egemen düşünceler olduğunu, toplumda maddi güce sahip olan sınıfın zihinsel üretimin araçlarını da elinde bulundurduğunu, zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşüncelerinin de maddi gücü elinde bulunduran egemen sınıfa bağımlı olduğunu ortaya koyan 1945 tarihli 'Alman İdeolojisi' hemen her dönem kapitalist yapının toplumlar üzerindeki kontrolünü açıklamaya çalışmıştır. Golding ve Murdock'a göre Alman ideolojisi üç önemli noktaya değinmiştir:

1. Düşüncenin üretimi ve dağıtımı üzerindeki kontrol, üretime hakim olan kapitalistlerin ellerinde yoğunlaşır.
2. Bu kontrolün sonucu olarak, onların dünya görüşleri bağımlı grupların düşünceleri üzerinde tahakküm kurmaya başlar.
3. Bu ideolojik tahakküm sınıfsal eşitsizliğin sürmesinde anahtar rol oynar. (Gülseren Adaklı, 2006:22-23)

Golding ve Murdok'un Alman İdeolojisine bağlı önermelerinden de anlaşılacağı üzere Batılılaşma, modernizm, postmodernizm, küreselleşme gibi söylemler her ne kadar ideolojik gibi görünse de gerçekte temelleri ekonomiktir. Sermayenin büyümesi, ticari şirketlerin genişlemesi amaçlı ekonomi kökenli, propagandist terimlerdir. Özellikle kapitalistlerin bağımlı gruplar üzerindeki tahakkümü dikkat çekicidir. Çokuluslu ticari şirketler, maddi gücü elinde bulunduran kapitalist egemen sınıfın toplumlar, bilhassa üçüncü dünya toplumları üzerindeki siyasal kültürel ve ekonomik tahakkümü ve bu toplumları kitle iletişim araçları sayesinde istedikleri gibi yönlendirmeleri küresel bir kontrol mekanizmasının varlığını gösterir. Bu mekanizma paranın verdiği güçle hareket eden tek merkezli mekanizmadır.

Kapitalistleri kendilerine yeni pazarlar açarak küresel ekonomik kontrolü sağlamada kullandıkları sloganlar, söylemler, terimler vardır. Bunlar önceleri 'aydınlanma', 'modernizm', 'batılılaşma' iken günümüzün küresel söylemi postmodernizm oldu. Bu söylemlerin kullanılma ve dünya çapında yaygınlaştırma çabaları altında yatan gerçek tektir, aynıdır o da bütün dünyada küresel çapta, tüketim toplumu oluşturmaktır. Postmodern söylem de bir öncekiler gibi aynı amaca ve aynı sınıfa (kapitalist sınıf) hizmet etmek içindir.

Ulusal ticari şirketlerin, ulusal pazarların yetersiz kaldığı, tıkandığı bir noktada üçüncü dünya ülkelerine yönelerek yeni pazar arayışlarına girmesi ve yeni pazarlar elde etmesi uzun bir süreç neticesinde olmuştur. Öncelikle pazarlar tespit edilmiş, bu pazarlarda sosyal, kültürel politik düzenlemeler yapılarak tüketici kitleleri oluşturulmuş ve pazarlara girilmiştir. Yıllarca bu pazarlarda Batı üretim mallarının kalitesinden, Batı tarzı kaliteli yaşamdan bahsedilmiştir. Tabii ki hemen her alandaki kaliteli yaşam(modernizm), para harcamak, tüketmekle doğru orantılıdır.

Günümüzde modern yaşam tarzından postmodern bir yaşam tarzına geçiş süreci, Batı kaynaklı maddi gücü elinde bulunduran sınıfın küresel güç olma mücadelesinin toplumlar üzerindeki tahakküm ve propaganda sürecidir. Orta-doğu ülkelerindeki hareketlilik, 'Arap Baharı' Orta-doğu ülkelerindeki demokratikleşme ya da demokratikleştirme sürecinin ötesinde, Orta-doğu'yu küresel kapitalist sisteme entegre etme sürecidir. Böylelikle büyük bir pazar oluşturulacak, var olanlar ise küresel bağlamda genişletilecek ve küresel kontrol sağlanacaktır.

> "Eğer Pazar güçleri küreselse işe yarayacak her yanıt da küresel olmak zorundadır. Tek başına bir vatandaş veya bir grup nadir olarak rastlanan durumlar dışında, üzerinde karar verilmiş oyun her ne olursa olsun, oyundan çekilemez, oynamayı reddedemez. Bu söylediğim nükleer silahlar ya da çevre konuları için de aynı derecede geçerlidir."(Garnham, 1997:285)

Garnham'ın yukarıdaki tespiti maddi gücü elinde bulunduran kapitalist yapının küresel projelerinden kaçılamayacağını gösterir. Sanayileşme sonrası ortaya atılan modernizm söyleminin tıkandığı, küresel kapitalizmin kendini gösterdiği bir noktada toplumlar postmodernizm söylemiyle tanıştı. Elbette bu tesadüfi bir tanışma değildi. Küresel Pazar güçlerinin küresel oyunlarının sadece bir parçasıydı ve Garnham'ın söylediği gibi hiç kimse bu oyundan kaçamadı. Postmodernizm söylemi hemen her alanda kendine yer buldu ve küresel değişim sürecinin en popüler söylemi oldu.

Başlangıçta sanat ve estetik için kullanılan postmodern terimi daha güzel sanat ve estetik için ise aynı zamanda daha farklı, daha cazip sanat ve estetik içindi. Bu da sanatta ve estetikte yeni bir pazar politikasının açılımıydı.

Sanat eserlerinin elden ele satışları gerçekleştirilirken sanat eserindeki içerik mi yoksa maddi değerimi ön plana çıktığı iyi düşünülmelidir. Elbette ki sanata ve sanatçıya değer vermek toplumsal bir sorumluluktur. Fakat sanat eserlerindeki satış rakamlarını birçok geri kalmış ülkenin yıllık bütçesi olduğunu, yüz binlerce insanın yoksullukla mücadele ettiğini ve bir o

kadarının da açlıktan öldüğünü göz önüne getirdiğimizde değer yargılarımızı da tekrar gözden geçirmemiz gerekmektedir.[2]

> "Postmoderncilere göre insan ve toplum moda ve reklam dünyası gibi sürekli değişen, ne olduğu, ne olacağı belli olmayan bir yapıya sahiptir. Aslında bu dünya, bize göre, multi-milyon dolarlık sermayelerin ve örgütlenmelerin, amaçlı ve planlı bir iletişim politikasının egemenliğinde 42 derecede ateşle hayallenenlerin yönetildiği bir dünyadır. Postmodernist "üstünlük" yerine "her yerde var olmaya" ve "amaçlı politika" yerine "sence oyun oynamaya" eğilir.(K. Alemdar, İ. Edoğan, 1998:354)

Postmodernist yaklaşım, küresel yapılanmada, küresel örgütlerin ve sermaye sahiplerinin, çokuluslu ticari şirketlerin plan ve projelerinin bir parçasıdır. Bu projeler, toplumların ekonomik refah seviyelerinin yükseltilmesi hedefinden ziyade kapitalist sermaye ve sömürünün, emperyalist yaklaşımın en üst düzeye çıkarılması hedefleridir.

Toplumları daha çok tüketime yönlendirmek için elinden gelen hemen her şeyi yapan, deneyen, kitle iletişim araçlarını da ellerinde bulunduran çokuluslu ticari örgütlerin, küresel bağlamda dikkat çekici, süslü terimlerle, küresel propaganda yapıp küresel tüketim toplumu oluşturma çabaları kapitalizmin bir üst aşamasıdır. *"Postmodernizm, globelleşmeyi artıran dünya sermayesinin egemenliğini eleştirdiği bir durumda bile egemenliğin ideolojik meşrulaştırıcısıdır."*(K.Alemdar, İ. Edoğan, 1998:359)

Uluslararası konferanslarda, seminerlerde oturumlarda, televizyon programlarında sürekli kullanılan 'postmodernizm' terimi akademik ve medya çevrelerinde popüler bir söylem haline getirildi. Özellikle 1980'lerden sonra kitle iletişim araçları kullanılarak yaygınlaştırılan ve

[2] "-Amerikalı ekspresyonist ressam Jackson Pollock tarafından yapılan tablo (No.5, 1948), 140 milyon dolara satıldı.

-Woman III : Ekspresyonist ressam Willem de Kooning tarafından 1953 yılında tamamlanan tablo, 2006 yılında tam 137.5 milyon dolara satıldı.

-Portrait of Adele Bloch-Bauer I : Gustav Klimt tarafından 1907 yılında yapılan tablo, 2006 yılında New York'da 135 milyon dolara satıldı.

-Portrait of Dr. Gachet : Vincent van Gogh'un ömrünün son günlerini yaşadığı 1890′ın Haziran ayında meydana getirdiği tablo, 1990 yılında 82,5 milyon dolara satıldı. Fakat eserin bugünkü değeri 129 milyon dolardır". (Habertürk: 24 Şubat 2013 Perşembe)

popüler hale getirilen 'postmodernizm' söylemi, ekonominin küresel politikasını dünya kamuoyunda meşru bir konuma oturttu. Bu meşruiyet kapitalizmin serbest işleyişi için, bütün kapıları küresel sermayeye açtı. Benzer bir süreçte belli bir dönem 'Modernizm' söylemi kullanılmıştı ve bu söylem de aynı hedefler ve projeler içindi.

Postmodernist ekonomik yaklaşımlarla süratle kurum ve kuruluşların özelleştirilmelerine gidilmiş, devlet müdahalesi ortadan kaldırılmıştır. Çokuluslu ticari şirketlerin sermayeleri çoğaldıkça, daha önce kontrolü altında oldukları devlet, hükümet politikalarını kontrolleri altına almaya başlamışlardır.

Günümüzde postmodern söylem, hemen her alanda bir yenilik, yeni bakış açısı; ekonomik, politik ve kültürel bağlamda eskinin terk edilerek küresel bir yaşam tarzına geçiş süreci ve bu süreçteki küresel değişimin parolası olarak görülebilir. Shiller'e göre *"Sermayenin genişleme ihtiyacının, iç pazarların tükendiği noktada dışarıya özellikle de Üçüncü Dünya ülkelerine açılmasını zorunlu kılmış, reklamın gücüyle de insanın zamanının çoğu tüketime elverişli hale getirilmiştir."*(G.Adaklı, 2006:24).

Modernizm ve postmodernizm terimlerinin popüler söylem olduğu dönemlere baktığımızda hemen hemen aynı şartlarda ortaya çıkıp yaygınlaştığını görürüz. Modernizm söylemi Fransız ihtilali, sanayi devrimi, ekonomik kriz ile Postmodernizm söylemi de küresel yapılanma, elektronik ve tekolojik devrim ve de yine ekonomik kriz ile birlikte ortaya atılarak kitleleri önce uluslararasılaştırma, ardından küreselleştirme sürecine girilmiş ve bu her iki söylemle girilen süreç içerisinde kapitalizmin kuralları çerçevesinde çokuluslu ticari şirketlerin 'postmodernizm' (eskileri atıp yenileri alın) sloganıyla küresel çapta tüketim toplumu oluşturulmak hedeflenmiştir.

## KÜRESEL POLİTİKALARDA POSTMODERN SÖYLEM

Postmodernizm politik bir eğilim olmamakla birlikte politik yaklaşımlar ve eylemler içinde kullanılmaya başlanmıştır. Politikadaki yeni yaklaşımlar hükümetleri, sert, korkutucu, gizli ve gizemli, kanunlar ve kuralları ile kanun koyucuları ile dikte edici yönetim tarzlarının ötesinde

daha şeffaf, daha sempatik, daha çoğulcu yaklaşımlara itmiştir. Bu yaklaşımlar da ulusal politikaları uluslararası ve küresel boyutlara taşımıştır.

> *"Postmodern politik durum, kültürler ile söylemlerin kabul edilmesi öncülüğüne dayanmaktadır. Değişik türlerin çoğulculuğu, bir proje olarak postmodernitede örtük biçimde vardır."*(A.Heller, F.Feher, 1993:12) Postmodern politika, ulusal yaklaşımlardan küresel çoğulcu yaklaşımlara yönelim ve tek merkezli yönetim modeline götüren bir projedir.

Küresel çapta politikalar sempatik ve cazip görünse de gerçekte uluslararası ekonomik güce sahip ülkelerin daha çok ciddiye alınmasını zorunlu kılmıştır. Afrika sömürgeciliğinden Büyük Ortadoğu Projesi'ne kadar ulusallıktan öte, çokuluslu tek merkezli küresel politikalar üretilmiştir. Avrupa'da komünizmin sadece isim olarak kalması, köklü bir değişime uğraması ya da yok olması, Sovyetler Birliğinde politik yapının çökerek birliğin dağılması ve ardında günümüzde devam etmekte olan Orta Doğu ve bazı Afrika ülkelerindeki 'demokratik çoğulcu sistem' istemiyle gerçekleşen ayaklanmalar küresel çapta politik değişimin göstergeleridir.

Postmodernizm terimi politika için de kullanılarak çok popüler bir söylem haline getirilmiştir. Böylelikle uluslararası çapta yapılan kürsel politik girişimler meşrulaştırılmıştır.

Teknolojideki gelişim, iletişim teknolojilerinin artması kitle iletişim araçlarının kitleler üzerindeki gücü siyasi partileri harekete geçirerek, öncelikle ulusal daha sonra küresel politikalarda yeni bir döneme girilmiştir. Parti propagandaları ve reklamları için önemli stratejiler geliştirilmiş ve bu noktada kitle iletişim araçları önemli ölçüde kullanılmıştır.

Radyo, televizyon ve ardından internet kullanımı siyasi partilerin yöntem ve stratejilerinde önemli değişikliklere gitmelerine sebep olmuştur. Günümüzde yazılı ve görsel iletişim araçları siyasi partiler tarafından kullanılarak parti ve parti liderlerini ulusal sınırların ötesine uluslararası boyutlara taşımıştır.

> *"İktidar için yarışan çeşitli partilerde vücut bulan farklı küresel ideolojik anlayışlar arasındaki bildik mücadele, siyaset-sonrası siyasetle birlikte yerini 'aydın teknokratların (ekonomistlerin, kamuoyu uzmanlarının, vs) işbirliğine ve liberal çok kültürcülere bırakmıştır; çıkarlar üzerine yapılan müzakereler*

*sonucunda, yarı-yarıya evrensel bir uzlaşma kisvesi altında bir uzlaşıya varılmıştır artık. Dolayısıyla siyaset-sonrası siyaset, eski ideolojik bölünmeleri/karşıtlıkları ardımızda bırakmak gerektiğine işaret eder; halkın somut talep ve ihtiyaçlarını göz önüne alan özgür bir fikir alış-veriş süreciyle ve de gerekli uzmanlık bilgisiyle donanıp, artık daha farklı ve yeni meselelerle yüzleşme lüzumunu vurgular."(Akt, M.Turan, 2007:16)*

Küresel çapta yapılan siyaset, küresel ekonomi ve siyasal gücü elinde bulunduran devletlerin projeleridir. Bu projeler öncekiler gibi doğrudan değil dolaylı yollardan yapılmaktadır. Avrupa Birliği, Büyük Ortadoğu Projesi vb. uluslararası siyasette demokrasi ve demokratikleşme süreçlerinde izlenen politikalar birçok ülkede yeni politik gelişmelere yol açmıştır. Bu politik gelişmeler ideolojik bölünmeleri ortaya çıkarmış ve küresel güçlerin kontrolünde adım adım ilerlemektedir.

"Postmodern kürselleşme kavramı ise bugün içinde bulunduğumuz, ekonomiden siyasete, çevreden kültüre tüm alanları kuşatan küreselleşmeyi ifade eder. Bu boyutuyla küreselleşme çoğu zaman, Batı emperyalizminin görünümlerinden biri, "dünyanın tektipleştirilmesi" ve homojenleşme gibi eleştirel kavramlar aracılığıyla tartışılmaktadır."(Akça, 2012)

Politikadaki Postmodernizm söylemi ABD'nin küresel politikasında yerini almış ve atılan her adım meşrulaştırılmıştır. Bu bağlamda modernizmin dışında kalanlar ötekileştirilip yalnızlaştırıldığı gibi postmodernizm dışında kalanlar da günümüzde ötekileştirilip yalnızlaştırılmaktadır. Böylelikle yeni küresel politikalara uyum sağlamak, küresel dengeler içerisinde kalmak bir zorunluluk halini almıştır. Postmodern politika söylemi bu zorunluluğu yumuşatıp meşrulaştırmıştır. Ya ABD'nin istediği politikaları uygulayacaksınız ya da geri kalmış olarak politik hayatınıza devam edeceksiniz. Diğer bir değişle ya postmodernsiniz ya da ötekisiniz.

Giddens, kitle iletişim araçları kanalıyla egemen biçimde Amerikan ürünlerinin dünya çapında yayıldığını rakamlarla anlatır. Buna göre 1920'lerde, konulu filmler ilk kez gün ışığına çıktığında,

bütün dünyada gösterilen filmlerin beşte dördünü Hollywood üretmektedir. ABD bugün de bu alanda egemen konumunu sürdürür. Fransa gibi bazı Avrupa ya da Japonya gibi uzak doğu ülkelerinin filmleri dünyada gösterime girse de bunlar, Amerikan filmleriyle rekabet edebilecek durumda değillerdir. Yine, Giddens'ın verdiği rakamlara göre İngiltere'de, her yıl sinemalarda gösterilen filmlerin yüzde 40'ını Amerikan filmleri oluşturur.(Giddens, 2000)

Politikada modernizm, postmodernizm söylemlerinin ardında Batı politikalarına uyum sağlamak olduğunu gözden kaçırmamak gereklidir. ABD önderliğindeki Avrupa'nın küresel politikaları elbette Batı ülkelerinin uyum sağlaması için olmadığı gibi modernizm ve postmodernizim söylemleri her ne kadar küresel gibi görünse de, ABD ve Avrupa ülkeleri için değil, Doğu ve üçüncü dünya ülkeleri içindir. Doğu ABD ve Avrupa ile olan ilişkileri ölçüsünde kendini kabul ettirir, rahat nefes alır. Kitlelerin bilinçaltına yerleştirilmiş söylemler bu süreç için çok önemlidir. Bu söylemler kitleleri bir hedefe doğru yönlendirirler. Öncelikle, geri kalmışlığın ezikliği ardından Batı hayranlığı, modern yaşam tarzı ve postmodern bakış açısıyla sürekli kontrol altında tutulan Doğu ve üçüncü dünya insanı küresel politikanın potasına girmiştir.

> "Doğu önce tanındı, sonra işgal edildi, daha sonra bilginler, askerler ve yargıçların hücumuna uğradı. Bunlar tarihi, ırkları ve unutulmuş kültürleri yeniden yeryüzüne çıkardılar, yaşayan doğuluların dahi anlayamayacakları biçimde bunları ileriye götürdüler, klasik doğuyu yeniden yarattılar ve modern doğunun hizmetine yeniden sundular."(Said, 1998: 136)

Tarihi süreç içerisinde Batı'nın Doğu'yu yönetme projeleri birer parola niteliği taşıyan bir takım söylemlerin arkasında gerçekleştirilmiş ve bu süreç günümüz küresel politikalarında da devam etmektedir. Üçüncü dünya ülkelerindeki siyasi anlamda modernleşme sürecinin eskimesi, küresel anlamda uluslararası politikalara cevap verememesi yeni bir sürecin başlamasına sebep olmuştur. Modernleşme süreci bir anlamda Batının istediği gibi gelişmiş olsa da günümüzde geçerliliğini kaybetmiş, yerini postmodernizm söylemine bırakmıştır.

> "Oryantalist metinlerin hiçbiri 1948'den bu yana Mısır'da, Filistin'de, Irak'ta, Suriye'de ve Lübnan'da yahut Yemen'de meydana gelen olayları okuyucularına anlatabilme yeteneğine sahip olamamıştır. İslam üzerine yaratılmış dogmalar hiçbir işe yaramayıp Oryantalizmin en büyük ustaları dahi çaresiz kalınca, iyi satış yapan bir takım yeni bilgilere başvurulmuş ve cümlesi doğu kokusu taşıyan "siyasi denge", "modernleşme", "kurumsal gelişme" gibi sözcükler ön sıraları işgal etmiştir."(E.Said, 1998: 58-159)

ABD savaş sonrasında yeni örgütlenmelerle yeni dünya düzenin kurulmasında önemli ölçüde öncülük etmiştir. Bu süreçte, ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda küresel merkezli bir politika izlemiştir. ABD bu yeni dünya düzeninde izlediği küresel politikaları demokrasi ve özgürlük, modernizm ve posrmodernizm söylemleriyle istediği mekanda ve zamanda istediği gibi kontrol etmiş ve etmektedir. ABD'nin, savaştan yara almamasına ve bu süreç içerisinde Amerikan dolarının uluslararası piyasada değer kazanması ve uluslararası ticaretin ABD doları üzerinden yapılması, yine bu süreç içerisinde iletişim araçları ve kitle iletişim sistemlerine sahip olması, uluslararası ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri güç olmasında etkili olmuştur. ABD elde ettiği bu gücü önce Batı daha sonra da Doğu'yla ilgili küresel politikalarında etkili olarak kullanmıştır.[3]

> "Savaştan önce İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, SSCB, İtalya her biri ayrı ayrı kendi çizgisinde ABD'den bağımsız davranabildiği halde, savaş bu ülkeleri yıkıma götürürken ABD'yi tek güç merkezi haline getirmişti. Dolar, Bretton Woods sistemiyle altına dayalı tek anahtar para olarak yükseldi; dolaysız yatırımlarla sermayesi ve markaları dünyaya yayıldı." (G. Kazgan, 2003, sayı 7)

Küresel ya da bölgesel güç olabilmek, Küresel bağlamda siyasi işbirliği yapabilmek, öteki ulusların da ulusal ve uluslararası politikalarında değişikliğe gitmelerini gerektirmiştir. Özgürlükçü düşünce, demokrasiye geçiş, demokratik açılım uluslar arası siyasi örgütlerde destek görmek veya desteklenmek, var olan politikaların ötesinde bir politika izlenmesini zorunlu kılmıştır. ABD'nin önderliğinde Batı'nın istediği gibi şekillenen bir politika

[3] ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda gibi büyük devletlerin sömürgelerini tasfiye etmiş Almanya, İtalya, Japonya gibi otoriter devletlerin demokrasiyi siyasal rejim olarak benimsemesine öncülük etmiş. Sovyetler Birliğini'nin dağılıp kapitalist sistemi benimseyerek yeniden yapılanmasında etkili olmuş ve günümüzde de Orta Doğu'daki siyasal yapıya müdahil olarak küresel politikalarına entegre etme girişimlerini sürdürmektedir.

izlenerek, ABD'nin küresel politikaları ve kontrolünde gerçekleşen askeri darbeler bile Postmodern söylem altında meşrulaştırılmıştır.[4]

> "Birleşmiş Milletler'den IMF ve Dünya Bankası'na (o zamanki ismiyle IBRD, Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası), GATT'a kadar yeni uluslararası örgütler 1940'lı yıllarda kurulurken, Merkez'in ortak karar alması için yeni platformlar yaratıldı."(G. Kazgan, 2003, sayı 7)

UNESCO'nun "Bir Çok Ses Tek Bir Dünya" başlığı altında sunduğu MacBride raporu başta Amerika ve İngiltere olmak üzere bazı Avrupa ülkelerin Küresel politikalarına ters düştüğü gerekçesiyle destek görmemiş, 1985 ve 1986 yıllarında ABD ve İngiltere UNESCO'dan ayrılmıştır. Rapor, başta ABD olmak üzere Avrupa ülkelerinin üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki küresel güç; ekonomik, siyasi ve kültürel politikalarını gözler önüne seriyordu.

MacBride raporu, gerçekte ABD ve Avrupa hükümetlerinin üçüncü dünya ülkelerine yaptıkları yardımların (Askeri, siyasi, ekonomik) sömürü amaçlı olduğunu, üçüncü dünya ülkelerinin sömürülmesi hedefleriyle emperyalist bir politika izlenmek istendiğini ortaya koymuştur. Modernizm ve ardından postmodernizm söylemleri bu emperyalist politikaların sempatik, propagandist söylemleridir.

Günümüzde ABD önderliğinde Birleşmiş Milletler Avrupa Birliği, NATO'nun üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki ileri kapitalist ve emperyalist politikaları, 'eleştirel yaklaşım', 'özgürlükçü düşünce', 'demokrasi' sloganlarıyla meşru zeminlere oturtulmaya çalışılmakta olup bu süreçte akademisyenler, görsel ve yazılı iletişim araçları etkili bir şekilde kullanılarak Postmodernizm söylemi yeni bir yaklaşım olarak sunulmuş ve yaygınlaştırılmıştır. O kadar ileri gidilmiştir ki kendileri postmodernist olarak tanıtılmış bazı düşünürler kendilerine olan bu yaklaşımı kabul etmemişlerdir.[5]

[4] Türkiye'de 18 Şubat hareketi yaygın bir şekilde postmodern darbe olarak nitelendirilmiştir. Koalisyon hükümeti normal şartlar altında görevinden ayrılmamış kamuoyu ve medyanın desteğini arkasına alan ordunun baskıları sonucu istifa ettirilmiştir.

[5] Michel Foucault

ABD ve Avrupa ülkeleri sürekli olarak iç ve dış politikalarında kendi sistemlerini üst-politik sistem Doğu ülkelerine ait politikaları ise alt-politik sistem olarak görmüş ve öyle tanıtmıştır. Bu tanıtım kitle iletişim araçlarını ve teknolojisini elinde bulunduran Batı için belli bir süreç alsa da çok zor olmamıştır. Doğu, özellikle 19.yy başlangıcından itibaren hemen her alanda bir Batı hayranlığı içerisinde olmuştur. Bu süreç günümüzde de devam etmektedir. Batı'nın Doğu politikalarında Batı'ya olan hayranlık sürekli gündemde tutulacak, böylelikle Batı'nın ekonomik, kültürel ve siyasi politikaları üst düzeyde arkasından koşulan, taklit edilmeye çalışılan politikalar olarak kalacaktır.

Batının dış politikalarının temelleri Doğu ülkeleri üzerine kurulmuştur. Doğuyu sürekli alçaltmak, ekonomik bağımlı hale getirmek, büyük bir pazar oluşturup elde tutmak, Doğu ülkelerindeki siyasi yapıyı sürekli aşağılamak… Avrupa ülkelerinde demokrasi teriminin adı bile geçmezken Doğuda bu terim hiç ağızlardan düşmez. Bu Avrupa çok demokratik, Doğu antidemokratik olduğu için değil elbette. Bu durum, Doğu'nun iç ve dış siyasetinin Batı tarafından kontrolü sürecidir. Doğu'nun sürekli demokratikleşme çabaları Batı'nın politik projeleridir.

"İster geçmişteki Batılılaşmacılara isterse günümüzdeki AB taraftarlarına bakalım, bu iki farklı zamandaki düşüncelerin temeli Batı'nın Doğu perspektiflerine dayanmaktadır. Kuşkusuz Batı'nın askeri, teknik, siyasal ve toplumsal olarak "ileride" olması da bu düşünceyi pekiştirmiştir. Ancak bu düşünceyi (Batılılaşmanın zorunluluğu) en fazla pekiştiren şey, Batı'da özellikle 19.yy'da had safhaya varan şarkiyatçılık ve Avrupa merkezli yaklaşımdır."(Der.Ç.Dursun/T.Durna, 2004:262)

19.yy küresel sermaye politikaları Doğu'nun yönetilmesi, kontrol altında tutulması hedeflerine dayanır. Batı bu süreçte hedeflerine ulaşabilmesi için kendi reklamını profesyonelce yapmıştır. Öncelikle, Doğuyu sürekli küçümsemiş, hor görmüş, aşağılamış, ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan yönetilmesi gereken ülkeler ve halklar olarak tanıtmış; tek yönlü haber akışıyla Doğu insanına da bunu kabul ettirmiştir.

Avrupa, modernizm söylemini yaygınlaştırarak sürekli modern olmaya çalışan ve bu uğurda hemen her şeyinden taviz veren Doğu insanını şekillendirmiş, ardından küresel sermaye merkezli kapitalist projeler küresel çapta tüketim insanı oluşturmuş ve bu bağlamda yapılan her eyleme de

(postmodern darbe, post-kapitalizm, post-emperyalizm vb.) postmodern denilerek sözde küresel bir yeniliğin adı konmuştur.

Postmodern söylemi hemen her alanda yenilik olarak düşünürsek, insanlık tarihinden günümüze kadar geçen süreç içerisinde insanlığın her dönemde postmodern bir yaşam sürdüğünü de söylememiz gerekir. İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, 19. Yüzyıl, 20. Yüzyıl içerisinde, bir başka ifadeyle her bir çağda insanların, toplumların ve devletlerin sürekli kendilerini yenilediği eskiden uzaklaştığı dönemlerdir.

Günümüz toplumları özellikle iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimiyle toplumsal ve kişisel yaşamlarında elbette bir öncekine göre gelişim ve değişim göstermişlerdir. Bu kaçınılmaz bir süreçtir. Fakat bu değişim ve gelişim Batı'nın dayatması, küresel tek merkezli yönetime entegre etme projelerine uyum sağladığı müddetçe postmodernizm, uyum sağlamadığı müddetçe anarşizm olarak değerlendirilmesi postmodern söylemdeki örtük, planlı bir propagandayı gözler önüne serer.

Kitle iletişim araçlarını elinde bulunduran ve onları kontrol eden, ekonomik güce sahip olan devletler küresel projelerinde öteki ülkeleri dolaylı olarak yönetme, hemen her alanda kontrol etme ve bağımlı kılma politikaları gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmektedirler. Batı hayranlığı, modern ve postmodern söylemler bu politikaların ürünüdür.

**Küresel Kültürde Postmodern Söylem**

Küresel güçlerin kültürel alanında da sıklıkla kullandıkları günümüzün popüler söylemlerinden biri olan postmodern söylem, toplumsal ve kişisel yaşamımızın küresel, Batı merkezli olması noktasında reklam ve propaganda niteliğindedir.

> "Amerikalı kültür tarihçisi Bernard Rosenberg 1950'li yıllarda yayımladığı bir kitapta (Mass Culture, NewYork, 1957) postmodern sözcüğünün yeni bir kültürel oluşumu ifade edecek şekilde kullanmıştır; bu, kitle kültürüdür. Rosenberg'e göre kapitalizm bütün dünyayı bütünleştirmektedir ve bu oluşum içinde dünyanın her yöresine yayılan bir kitlesel kültür ortaya çıkmaktadır. İşte postmodern insan, Rosenberg'e göre bu kültürün ürünü olan insandır." (G. Şaylan, 2009: 37-38)

Çalıştığımız ortamdaki örgütlenme biçimi ve iş ilişkileri, eğitim sisteminin örgütlenişi ve neyi nasıl yaptığı, belli amaçlarla tanımlanmış kurumların günlük faaliyetleri, spor ve eğlence ile ilgili örgütlenmeler ve sosyal faaliyetler, iletişim medyasının kamu ve özel teşebbüs olarak biçimlenmesi ve iş yapış tarzı, parlamenter sistemde meclisten adalet sistemine ve ordusuna kadar çeşitlenen kurumsallaşma ve bu kurumların günlük işlerini nasıl yürüttükleri, planlanmış bir pratiğin hayatımıza geçirilmesinden ve uygulanmasından doğan bir kültürdür.

Kültür pratik hayatımızda bir takım maddi ve manevi yenilikler ve ihtiyaçlar neticesinde ortaya çıkar, olgunlaşır, gelişir ve şartlara göre değişir. Gerçekte kültürel oluşumlar önceden planlanmaz. Fakat uluslararası politikalar ve iletişim teknolojisinin kullanımıyla bu durum geçerliliğini kaybetmiştir. Ernst Cassirer'in dediği gibi, 'Kültür önceden planlanmaz' görüşü günümüzde pek geçerli değildir. Örneğin moda ve marka yaklaşımları, belli kitlelerin plan ve projeleriyle, iletişim teknolojisi sayesinde, hayatımıza çok hızlı bir şekilde giriyor, pratik hayatta kullandığımız markalar, marka kültürü ya da giyim kültürümüzü oluşturuyor ve birden kendimizi yeni bir kültürün içinde buluyoruz.

Kültürün, önceden planlanıp pratik hayata geçirilen bir olgu olmadığı düşüncesi kısmen doğru olsa da günümüzde iletişim ve iletişim teknolojisi sayesinde planlanmış bir küreselleşme süreci içerisinde planlı bir proje olarak yer almaktadır. Küreselleşme, diğer bir deyişle her konuda Batılılaşma tek tip bir kültürel yapılanmayı içermektedir.

Yeni dünya düzeni projesi, aslında kültürel alanda (siyasal, ekonomik, sosyal vb.) değişimleri gerçekleştirip hızla pratik hayata geçirme projesidir. Küresel yapılanmaya uyum sağlayan ülkeler ve halkları uluslararası platformda kabul gören ülkeler ve toplumlar konumuna gelmiştir.

> "Dünyanın her toplumundaki bireyler kendi özgün kültürlerinde bulamadıkları ve göremedikleri birey olma keyfini dünya kültüründe bulmakta ve kendilerini bu kültürle özdeşleştirmektedir. TV ve fiber-optik teknolojileri kullanılmaya başlandı, bunun yanı sıra uydu aracılığıyla bütün dünyaya her konuda anında seslenme olanağı bulundu. Küreselleşme ya da yabancı terminoloji ile "globalleşme", biri siyasal, biri ekonomik, biri de kültürel olarak üç boyutu olan bir kavramdır."(E.Kongar,1997)

İletişim teknolojileri sayesinde her şeyi çok çabuk, dakikası dakikasına öğreniyor, hatta pratiğe geçiriyoruz. Belki de küreselleşme dediğimiz, kültürü de içine alan yeni yapılanma, büyük bir hızla pratiğimizi ve ardından kültürel değişimleri de beraberinde getirmektedir. Bu yapılanma Batı'nın istediği tarzda şekillenerek 'sunulanı tartışmaksızın kabullenip alan bireyler' oluşturmuştur. Kimine göre tartışmacı, eleştiren, tepeden inme dikteleri kabul etmeyen anlayış, postmodernist yaklaşım olarak tanımlansa da günümüzde durum tam tersidir. Eleştirmeci, tartışmacı yaklaşımla hareket edenler kendi özgür düşüncelerinden çok Batı'nın istediği tarzda koyduğu ölçütler çerçevesinde eserler vererek kabul görmüşlerdir. Mesele artık doğal halinden çıkıp iletişim teknolojilerinin yardımıyla ve bu gücü elinde tutan devletlerin planlı, projeli müdahaleleriyle küresel yapılanma içerisinde yerini almıştır.

> "Dünyanın sömürgeleştirilmiş her yöresi şimdi geniş bir çıkarlar ağı ile Amerika Birleşik Devletlerine bağlanmıştır. Oryantalizm gibi Avrupa'da yaratılmış bütün fizyolojik disiplinler Amerikan üniversitelerine aktarılmıştır. "Kültürel alan uzmanları" (günümüzdeki adı ile (Area Specialist'ler) çoğu zaman bir bölgesel uzmanın değerine işaret etmekte, gerek hükümetler gerekse iş çevreleri tarafından bu gibi kişilere görev verilmesini ileri sürmektedirler."(E.Said, 1998: 385)

Said'in belirttiği 'Kültürel alan uzmanları', aynı zamanda 'Toplum mühendisleri'dir. Bunlar toplumları yönlendirme, kültürel yaşama müdahale ile istenilen konuma getirme görevlerini üstlenirler Önceleri modern toplum söylemiyle hareket ettiler, günümüzde postmodern toplum söylemiyle hareket etmektedirler.

Kültürel alandaki küresel dönüşüm Avrupa halkları için hazırlanmış bir proje değildir. Aydınlanma ve modernleşme hareketlerinde Batı'ya göre Avrupa zaten aydın ve moderndi. Problem Doğu'daydı. Modernleşme ve aydınlanma doğu ülkeleri için hazırlanmış Doğu kültürünü Batı'ya uyum sağlama, entegre etme projesiydi. Yeni küresel dönüşüm de Batı kültürü üzerinde planlanmamaktadır. Hedef üçüncü dünya ülkelerinin kültürel yaşamlarını artık tamamıyla Batı merkezli hale getirmektir.

> "Kültürel emperyalizm" tezi, genel bir ifade ile medya ürünleri ve hizmetlerinin gelişmiş sanayi ülkelerinden Üçüncü Dünya ülkelerine doğru tek yönlü akışının, bu ülkelerin kültür ve değerlerinde bir aşınma ve dönüşüme neden olduğu fikrini savunur. Bu görüşün savunucuları, küresel kültürel akıştaki dengesizliği, "ekonomik ve sosyal alanlardaki mevcut olan baskınlık ve tabiyet yapısının bir uzantısı olarak görürler." (Banerjee, 2002: 519)

19. yy sonları 20. yy başlarında Batı'daki herhangi bir ülkeye giden, özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan herhangi bir kişi, sadece bir Batı ülkesini ziyaret ettiği için modern insan gözüyle bakılıyordu, saygı görüyordu. Unutulmamalıdır ki, üçüncü dünya toplumları Fransa hayranlığı ve taklitçiliği ile bir dönem geçirdi. Postmodernizmde Batıyı ziyaret etmeye de gerek kalmadı, çünkü iletişim teknolojileri sayesinde istese de istemese de Doğu kültürü Batı'nın potasına girdi. Bu durum postmodern söylemiyle Doğu toplumları arasında meşrulaştırıldı.

Kültürel alanda postmodernizm söyleminin kullanımı altında yatan gerçek ekonomik ve siyasidir. Çokuluslu şirketlerin ve küresel gücü elinde bulunduran devletlerin öteki toplumların kültürel yapılarına kitle iletişim araçları, reklamlar, halkla ilişkiler ve bölge uzmanları vasıtasıyla el atmaları bu toplumların ekonomik ve siyasi kültürlerini kendi menfaatleri doğrultusunda kullanma amaçları doğrultusundadır.

ABD Başkanlığında Batı'nın önce Sovyetler Birliği'nde ve ardından Orta Doğu'da ve Afrika'daki ülkelerin insanının, halklarının daha sosyal, özgürlükçü, daha demokrat yaşamaları ile ilgili doğrudan bir sorunu olduğu söylenemez. M. Gorbaçov'un 'Glastnost ve Perestroika' politikası Sovyet insanından çok ABD merkezli çokuluslu şirketlerin menfaatine işlemiştir. ABD bu süreçte Gorbaçov'e gerekli bütün yardımı ve desteği vermiştir. Sovyet halklarının ekonomik ve siyasal kültürü, toplumsal yaşam tarzı çok geçmeden ABD ve Batı ülkelerine entegre olmuştur. Bu süreç postmodernizm söylemiyle Sovyet halkları gözünde de başarıyla meşrulaştırılmıştır.

Batı kültürünün üst kültür olarak dikte edilerek, öteki ülkelere kültür götürme, kültür aktarımı projeleriyle bu ülkeleri modernleştirme ve ardından bu ülkelerde postmodern bir anlayışı yaygınlaştırma çabaları bu ülkelerdeki kültürel yapıyı değiştirip uluslararası pazarlar haline getirerek, bu ülkelere

tüketim kültürünü yerleştirmek ve bir tüketim toplumu oluşturmak ABD önderliğinde Batı kapitalizminin en önemli küresel projelerinden birisidir.

> "Şirketlerin toplumsal etkinliklerinin her alana uzanmaları, kültürel yaşamın mallaştırılmasını (ticari mal gibi alınıp satılmasını, değerinin parayla ölçülmesini, ticari bir mal yapılmasını, emtia biçimine dönüştürülmesini) destekler. 1930'da pozitivizm isim değiştirip postmodernizm oldu. Ulus içerisinde ve uluslararasında bir çok metinler (medya ürünleri) dolaşır; İnsanlar bunları isteyerek alırlar, kendi yaşamlarına yaratıcı bir şekilde uydurur, entegre ederler. Dolayısıyla egemenlik/hegemonya ortadan kalkar onun yerini global postmodern çoğulcu anlamlandırma ve tecrübe alır."(K. Alemdar, İ. Erdoğan, 1998:362)

İletişim ağının küresel boyutlarda olduğu günümüz dünyasında kültürel alandaki değişimlerin kaçınılmaz olduğu, hızlı kültürel değimler yaşandığı bilinen bir gerçek. Küresel yapılanmanın en önemli unsurlarından birisi olan kültürel unsurun ticari amaçlı projelerde kullanılması, ulusal ve uluslararası boyutlarda tüketime dayalı bir kültürü ön plana çıkarmıştır. Kendisine sunulanı eleştirmeksizin, tepki göstermeksizin kabulleniş, kitle iletişim araçlarını elinde bulunduran çokuluslu şirketlerin ve küresel güce sahip ülkelerin oluşturdukları yeni küresel kültürel yapıdır. Bu yapıda kültürün manevi değerleri ötesinde maddiyata dayalı değerleri ön plana çıkar. Maddiyata dayalı kültür anlayışı, kültürün manevi yapısını da zamanla potasında eritir.

Nail Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence* (2010) adlı eserinde televizyonun kültürel hayatımızı nasıl etkilediğini, değer yargılarımızı nasıl değiştirdiğini anlatırken kültürün şekillenmesinde ne kadar etkili olduğunu vurgulamıştır. *"Bir kültürdeki mevcut iletişim araçlarının o kültürün entelektüel ve toplumsal meşguliyetlerinin şekillenmesinde başat bir etki yaptığının mantıklı ve geçerli bir varsayım olduğuna inanıyorum."*(N.Postman, 2010:15)

Televizyonun toplumların kültürel yapılarında ne kadar etkili olduğu tartışılmaz bir gerçek. Televizyon kanallarının çokuluslu ticari şirketlerin kontrolünde olduğu da ikinci bir gerçek. Bu durumda kültürümüzü şekillendirenlerin çokuluslu küresel güçler olduğunu söylemek durumundayız. Günümüz toplumların içerisinde olduğu bu durum

postmodernizm olarak değerlendiriliyorsa, postmodernizm söylemine kapital ve kültür emperyalizmi olarak bakmanın daha mantıklı olacağı kanaatindeyim.

Televizyon yayınlarının toplum üzerindeki etkileri, toplumların sosyal yapılarında meydana getirdikleri değişiklikler, kişilerin ya da toplumların kültürel, siyasal, ekonomik düşünce yapılarında kendini göstermektedir. Toplumların, siyasal ve ideolojik düşünceleri, ekonomik ve kültürel hayatları televizyonun gücü kullanılarak yönlendirilmektedir. *"Televizyon, iletişim ortamımızı başka hiçbir iletişim aracının gücünün yetmeyeceği tarzlarda bizim adımıza düzenler."*(N.Postman,2010: 92)

Postman'ın yaklaşımı televizyondan önce yayına başlayan radyo için de geçerlidir. Bu araçlar küresel güçlerin kontrolünde bulunduğu müddetçe, kapitalist sistemin istediği doğrultuda yayınlar yapmaya devam edecektir. Yayınlar her ne kadar eğlendirici, bilgi verici vs. olsa da tüketim kültürlü bir toplum oluşturmaya yöneliktir. Radyo için de aynı şeyler geçerliydi. 1960'larda Radio Free Europe ve Radio Liberty komünist halklara yönelik yayınlarda bulunmuşlardır ve bu yayınlarında tamamıyla özgürlük mesajları vermişlerdir. Bu mesajlar komünist halklara karşı duyulan bir antipatiden kaynaklanmıyordu elbette, bu halkları kapitalist kültüre entegre etme düşüncesinden kaynaklanıyordu. Kültürlere yapılan bu müdahalelerin amacı kitlelere ulaşarak daha geniş pazarlar oluşturmaktı. Günümüzde bu durum modernizmin de ötesine geçilerek büyük ölçüde başarılı oldu diyebiliriz.

Anatoly F. Zotov *Sevremennaya Zapadnaya Filosofiya* (2012) adlı eserinde günümüz dünyası insanının benliğini, kişiliğini kaybettiğinden, iletişim teknolojileri sayesinde her an değişebilir bir varlık haline geldiğinden bahsetmektedir. Zotov'a göre eğer insan kişiliğine ve benliğine dönerse, Batı uygarlığı günümüzde sahip olduğu ekonomisiyle, sanatıyla, kültürüyle, hukukuyla, yaklaşım ve tutumuyla yok olacaktır. Fakat bu günümüzde mümkün değildir. Çünkü insanlık Batı kaynaklı teknolojik yaşamaya alışmıştır ve 'ben' ortadan kalkmıştır. Biz artık biz değilizdir.*"Postmodern dünya, içerisinde teknolojinin hakim olduğu bir kültürdür. Bu kültürü harekete geçiren kitle iletişim araçları ve bu araçların yaygınlaştırılarak kullanılmasıdır."*(A. Zotov, 2012:517)

Günümüz toplumlarındaki değişim, ileri teknolojiler ve iletişim alanındaki gelişmeler, yenilikler ve bilginin hızlı aktarımındaki değişimle paralel gitmektedir. İnternetin yaygın olarak kullanıldığı bu dönemde bilgiye ulaşmak ve bilgi alışverişi toplumlardaki siyasi, ekonomik ve kültürel düşünce yapısının da hızla değişimini sağlamıştır. Bu bilinen bir şeydir. Fakat bu değişimin adını postmodernizm olarak koymak, Batı'yı sürekli üst kültür olarak dayatmak ve bu söylemlerin sürekli Batı kaynaklı olması, küresel kültürün Batı merkezli olması girişimleridir. Bir dönem modern olmayanlar, yani Batı düşüncesine sahip olmayanlar ötekileştirilerek üçüncü sınıf muamelesi görürken günümüzde postmodern, yani günümüz Batı düşüncesine sahip olmayanlar ötekileştirilmeye çalışılmaktadır. Böylelikle toplumları yönlendirip yönetme ve Batı kültürüne entegre etme süreci modern ve postmodern söylemleriyle bir slogana, propagandaya dönüşmüştür.

> "Postmodern düşünürlerin çok büyük bir bölümü için yeni aşamayı Postmoderniteyi belirleyen parametreler, ileri teknoloji kullanan medya ve toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan dönüşümdür. Buna göre bilişim ve iletişim alanlarında ortaya çıkan teknolojik atılımlar, yeni bilgi formları ve sosyo-ekonomik sistemdeki değişme postmodern toplumu oluşturmuş bulunmaktadır." (G. Şaylan,2009: 160)

Uluslararası iletişim ağı ve bunu en önemli aktörü medya ve kitle iletişim araçları toplumsal ve sosyo-ekonomik yapıdaki birçok değişiklikleri beraberinde getirmiştir ve bu kaçınılmaz bir süreçtir. Bu süreç toplumlarda yeni bakış açıları ve farklı yaşam tarzları oluşturmuştur.

Günümüz toplumlarındaki kültürel değişiklikleri, yeni toplumsal yaşam tarzı ve bakış açısını postmodernizm olarak tanımlayıp adlandırmak ya da bunun yerine başka bir terim kullanmak elbette mümkündür, fakat bir noktaya dikkat çekmek gerekir ki o da kitle iletişim araçlarını ve uluslararası çapta medyayı elinde bulunduranlar, egemen kapitalist güçlerdir. Postmodernizm ve benzeri söylemler ise bu güçlerin kontrolünde olan iletişim sistemi kullanılarak yaygınlaştırılmaya çalışılan küresel söylemlerdir.

Kapitalist zihniyet hiçbir dönemde kendi menfaatlerine ters düşen bir işe girişmemiş, girişmekten de kaçınmıştır. Toplumlarda meydana gelen sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler çokuluslu ticari şirketlerin, egemen

güçlerin istekleri ve menfaatleri doğrultusunda gelişme göstermiştir. Bu değişimler de cazip ve sempatik söylemlerle meşrulaştırılmıştır.

Şaylan, *Postmodernizm* (2009) adlı eserinde, Baudrillard ve Lyotard'ın sözü edilen dönüşümü, yeni ve farklı bir bilgi anlayışına, enformasyon teknolojilerindeki sıçramaya bağlı olarak açıkladıklarını söylerken, Jameson, Harvey gibi kendilerini Neo-Marksist olarak tanımlayan düşünürlerin ise, postmodernizmi kapitalizmin daha ileri ve yüksek bir aşaması olarak yorumladıklarını söylemektedir. Her iki düşüncede tespit yerindedir. Dikkat çekilmesi gereken nokta enformasyon teknolojilerinin kapitalistlerin kontrolünde olması noktasıdır. Durum bu şekilde olunca sosyo-ekonomik değişimler onların menfaatleri doğrultusunda gerçekleşecektir.

**Sonuç**

Postmodernizm için yapılan tanımlara baktığımız zaman farklı tanımlarla karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Estetikten, güzel sanatlardan, düşünce özgürlüğüne, tartışmacı ve eleştirel bakış açısına, tepeden dayatmalara karşı durma, modernizme karşı bir görüş ya da modernizmi tamamen değilleme vs. gibi bazı ortak yaklaşımlar da var. Bu yaklaşımları modernizmin ötesi (postmodernizm) şeklinde tanımlamak bir noktada kabul edilebilir. Ancak, bu söylemler bir takım yaklaşımları adlandırmadan ibarettir demek gerekir. Nedeni de açıktır, bu ve benzeri söylemlerin çıkışları ve yaygınlaştığı süreçlere bakıldığında hiç de o kadar masum olmadıkları anlaşılmaktadır.

Postmodernizm, modernizmin ötesinde bir yenilikse ve bu yeni toplumsal anlayış literatürümüze yeni bir bakış açısı katıyorsa, her şeyi kesin olarak kabul etmeyip olaylara ve bilgilere eleştirel ve tartışmacı bir yaklaşım sergilememiz demekse, bugün kendilerine postmodernist denilen (her ne kadar bir kısmı reddetse de) araştırmacı, yazar ve bilim adamlarından çok, 'aydınlanma', 'batılılaşma' ve 'modernizm söylemlerinin yerleşik olmadığı çok önceki dönemlerde, sözgelimi Antik Çağ'da daha tavır olarak '*postmodern'* nitelendirilecek insanların yaşadığını, bunların içinde bu niteliklere belki de en fazla Sokrates'in sahip olduğu söylenebilir. Bu anlamda da insanlık tarihinde dünden bugüne sayısız postmodern düşünür ve postmodern dönem sıralayabiliriz.

Günümüz toplumlarında meydana gelen siyasal, ekonomik ve kültürel değişim ve dönüşümler kitle iletişim araçlarını, uluslararası medyayı kontrolünde tutan küresel çapta egemen güçlerdir. Bunlar çokuluslu ticari şirketler ve küresel egemen güçlerdir. ABD önderliğinde Batı, tek merkezli uluslararası politika izleyerek, özellikle üçüncü dünya ülkelerini kendi ekonomik, siyasal ve kültürel politikaları doğrultusunda Batı düşünce ve kültürel yapısına entegre etmeye çalışmış ve çalışmaktadır. Postmodernizm söylemi Batı kapitalizmi menfaatleri doğrultusunda yaygınlaştırılan bir söylemdir.

Toplumlardaki sosyo-ekonomik yapının, yaşam tarzının ve bakış açılarının değiştiği bilinen kaçınılmaz bir gerçektir. Dikkat edilmesi gereken konu, bu değişimin ulus toplumların kendi yapılarından, kendi girişimlerinden ortaya çıkan bir değişim değildir. Bu değişim, küresel gücü elinde tutan ABD'nin önderliğinde öteki toplumları hemen her alanda kontrol etmek, gerektiğinde müdahale edebilmek için tek merkezli bir projenin sürecidir.

İnis ve McLuhan'ın dünyanın "küresel bir köy" (Global Village) halini aldığı görüş ve yaklaşımı, Batı dünyasının "Gutenberg Galaksisi" olarak adlandırdığı dönüşüm, kitle iletişim araçlarının toplumlar üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve bu araçlarla toplumların nasıl yönlendirilebileceği, teknolojinin toplumlar üzerindeki belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Bu durumda kitlelerin ve toplumların kendileri öyle zannetseler bile gerçekte kendi özgür iradeleriyle düşünüp hareket edemediklerini söylemek durumundayız. Postmodern söylemle insanların kendi özgür iradeleriyle hareket ettiklerinin propagandası ne kadar yapılıp yaygınlaştırılsa da bu gerçeği değiştirmeyecektir. *"En yıkıcı fikirlerin bile piyasanın aracılığıyla ortaya çıkmak zorunda olduğunu gördük. Bu fikirler insanları cezp edip etkiledikçe piyasayı da genişletip zenginleştirecek ve böylece "sermayeyi arttıracaktır."* (M. Berman, 2012:166)

Günümüz toplumlarındaki değişime *Postmodernizm*, yani tartışmacı, demokratik, her şeyi tepeden inme diktelerle kabullenmeyen, bilimsel bilgilere dahi eleştirel gözle bakabilen özgürlükçü düşünce olarak tanımlayanların dikkatini çekmek gerekir ki, insanlık tarihinde bu süreç her zaman, her dönemde vardı, günümüz toplumlarında değişim şeklinde

algılanan bu süreçte söz konusu olan ise daha çok küresel güçlerin kontrolünde plan ve projelendirilerek gerçekleşen bir değişim olmaktadır.

## KAYNAKÇA

E. Akça (2012). "Küreselleşme Üzerine Bir Tartışma: Kültürel Emperyalizm ve Kültürel Küreselleşme Tezleri" Siyasal İletişim Enstitüsü, www.siyasal**iletisim**.org
A. Gülseren (2006). *Türkiye'de Medya Endüstrisi*, Ankara.
İ. Banerjee (2002). "The Local Strike Back? Media Globalization and Localization the New Asian Television Landscape". *International Communication Gazette,* Vol: 64/6. pp: 517-535
M. Berman M (2012). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, Çev. Altuğ Ü, Peker B, İstanbul.
J. Baudrillard (2004). *Tüketim Toplumu*, Çev. Deliceçaylı H, Keskin F, İstanbul.
İ. Erdoğan, (2004). "Popüler Kültürün ne Olduğu Üzerine" Eğitim Dergisi.
İ. Erdoğan, A. Korkmaz (1998). *Başlangıcından Günümüze İletişim Araştırma ve Kuramları,* Ankara.
İ. Erdoğan, A. Korkmaz (2005). *Öteki Kuram*, Ankara.
A. Giddens (1998). *Modernliğin Sonuçları*, Çev: Ersin Kuşdil, İstanbul.
A. Giddens (2000). *Sosyoloji***,** Ankara.
A. Heller, F. Feher (1993). *Postmodern Politik Durum*. Çev. Şükrü Akın, Osman Akınhay, Ankara.
H. Andrew (2009). *Siyasi İdeolojiler*, Ankara.
E. Kongar (1997). "Küreselleşme Ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür". http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php
G.Kazgan (2003). "Tek Merkezli Dünya ve Yeni Ekonomik Düzen". *Foreing Policy İnstitute* , Sayı.7
E. Said (1998). *Oryantalizm*, Çev. Nezih Üzel, İstanbul.
G. Şeylan (2009). *Postmodernizm*. Ankara.
N. Postman (2010). *Televizyon Öldüren Eğlence*, Çev. Osman Akınbay, İstanbul.
A. Zizek (2007). Akt, M. Turan, "Postmodernizm: Farklılıklar Politikası ve Küreselleşme". *Sosyo- Ekonomi Dergisi*, Sayı. 16
A. Zotov (2012). *Sevremennaya Zapadnaya Filosofiya*. Moskova.